

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Warszawa, 24 sierpnia 2005 r.

RPO-513066-05/XI

00-090 Warszawa   Tel. centr. 551 77 00
Al. Solidarności 77   Fax 827 64 53

Pan Mirosław Sawicki

**Minister Edukacji Narodowej
i Sportu**

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymał liczne skargi dotyczące organizacji i wyników tzw. nowej matury. Wiele spośród nich było niezasadnych już z tego względu, że kwestionowano jedynie uzyskane oceny. W tych przypadkach Rzecznik nie podejmował interwencji. Jednakże część skarg dotyczyła procedury zdawania egzaminu, w tym składania zażaleń.

Analiza skarg stała się przyczynkiem do poniżej zamieszczonych uwag, dotyczących poszczególnych przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. Nr 199, poz. 2046 ze zm.):

- ***§ 101. Na wniosek absolwenta sprawdzony i oceniony arkusz egzaminacyjny, w tym karta odpowiedzi, są udostępniane absolwentowi do wglądu w miejscu i czasie wskazanym przez dyrektora komisji okręgowej.***

W kwestii kierowania sprawdzianów i egzaminów Rzecznik prowadził obszerną korespondencję (RPO-419632-XI-02), w wyniku której Dyrektor Departamentu Prawnego MENiS zgodziła się ze stanowiskiem Rzecznika. W odpowiedzi z dnia 6 sierpnia 2003 r. (w załączeniu) napisała m.in.: „*ograniczenie prawa dostępu do ocenionych arkuszy egzaminacyjnych z egzaminu maturalnego wyłącznie do wglądu, nie dość że w sposób wyraźny kłóci się z zasadą wyrażoną w art. 51 ust. 3, to jeszcze wydaje się być pozbawione jakiegokolwiek uzasadnienia prawnego*”. Artykuł 51 ust. 3 Konstytucji RP stanowi, iż „*Każdy ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych. Ograniczenie tego prawa może określić ustawa*”. Ustawa o systemie oświaty ograniczeń w tej mierze nie wprowadza.

Tymczasem w praktyce uniemożliwiono maturzystom kopiowanie sprawdzonych i ocenionych prac pisemnych, gdyż pojęcie „do wglądu” użyte w § 101 rozporządzenia interpretuje się jedynie jako możliwość obejrzenia pracy.

Zakaz robienia kserokopii nie jest uprawniony. Byłyby on zresztą trudny do uzasadnienia, gdyż zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji: *„Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”*. Warto w tym miejscu przywołać uchwałę SN z 15 września 2004 r. (III CZP 43/04) w której stwierdza się, iż: *„kserokopia jest mechanicznym powieleniem dokumentu, ale dokumentem nie jest. Z natury rzeczy spełnia ona jedynie funkcję informacyjną (...) stanowi materiał pomocniczy na użytek śledzenia podejmowanych w sprawie czynności (...) za dopuszczalne uznać należy inne formy dostępności do akt sprawy, na ogół służące doraźnym celom i możliwym przy użyciu tylko odpowiedniej techniki biurowej”*.

Obecna procedura udostępniania prac - poza tym, że wprowadza niekonstytucyjne ograniczenia - jest długotrwała i uciążliwa dla obu stron (konieczność ustalenia terminu, obecności pracownika komisji, dojechania Zainteresowanego do siedziby komisji itd.). Praktyka pokazała, iż prace były udostępniane nie wcześniej niż w połowie lipca. Możliwość wykonywania kserokopii ocenionych prac przyspieszyłaby procedurę udostępniania, co znacznie ograniczyłoby ilość skarg, podejrzeń i usprawniło proces składania ewentualnych zażaleń.

- **§ 96. W przypadku stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań egzaminacyjnych przez zdającego lub jeżeli zdający zakłóca prawidłowy przebieg części ustnej lub części pisemnej egzaminu maturalnego w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym, przewodniczący zespołu egzaminacyjnego unieważnia pracę tego zdającego i przerywa jego egzamin z danego przedmiotu. Informację o unieważnieniu pracy zdającego i przerwaniu egzaminu zamieszcza się w protokołach, o których mowa w § 102 ust. 3.**

oraz

§134 ust. 5. W przypadku stwierdzenia podczas sprawdzania arkuszy egzaminacyjnych niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez uczniów (słuchaczy) albo absolwentów dyrektor komisji okręgowej, w porozumieniu z dyrektorem Komisji Centralnej, unieważnia sprawdzian albo egzamin tych uczniów (słuchaczy) albo absolwentów i zarządza jego ponowne przeprowadzenie.

Zdający, którego egzamin zostanie przerwany z powodu niesamodzielnego rozwiązywania zadań powtarza egzamin z tego przedmiotu w kolejnej sesji (§ 96).

Niesamodzielne rozwiązanie zadań jednego lub wielu uczniów - stwierdzone w trakcie sprawdzania arkuszy egzaminacyjnych - powoduje unieważnienie egzaminu i zarządzenie jego ponownego przeprowadzenia (§ 134 ust. 5). Oznacza to, że popełnienie tego samego wykroczenia powoduje inne skutki - ci, którzy ściągali „zbiorowo” są w uprzywilejowanej sytuacji, bo w świetle przepisu mogą zdawać ponowny egzamin jeszcze w tej samej sesji.

Należałoby przepisy te ujednoczyć. Z wyjaśnień, jakie w tej kwestii przekazała RPO Dyrektor Centralnej Komisji Egzaminacyjnej wynika, iż w praktyce „ściągający” traktowani są jednakowo (zdają w następnej sesji), ale przepis jednoznacznie tak nie stanowi.

Na tle kwestii unieważnienia egzaminu w wyniku uznania, iż praca nie była samodzielna rodzi się problem przedstawienia dowodów i uzasadnienia decyzji (w załączeniu - jedna z kilku skarg uczniów z Łomży). Zdający powinni otrzymać uzasadnienia decyzji od Dyrektora OKE, a także mieć możliwość ustosunkowania się do zarzutów i złożenia wyjaśnień. Przepisy takiej procedury nie przewidują.

- *§ 134. 1. Uczeń (słuchacz) lub absolwent może, w terminie 2 dni od daty odpowiednio sprawdzianu, odpowiedniej części egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego w części ustnej lub pisemnej z danego przedmiotu albo etapu pisemnego lub praktycznego egzaminu zawodowego, zgłosić zastrzeżenia do dyrektora komisji okręgowej, jeżeli uzna, że w trakcie sprawdzianu albo egzaminu zostały naruszone przepisy dotyczące jego przeprowadzania.*

Zgodnie z treścią przepisu uczeń ma dwa dni na zgłoszenie zastrzeżeń. Zastrzeżenia mają dotyczyć procedury przeprowadzania egzaminu, a nie oceny, gdyż ta - ustalona przez komisję okręgową - jest ostateczna. Ocenianie nie jest czynnością administracyjną, zatem nie podlega skardze, ale winno być badane, choćby w trybie nadzoru pedagogicznego. Pomyłki mogą się zdarzyć, co miało miejsce choćby przy podliczaniu punktów. Obowiązujące przepisy nie dają natomiast podstawy do interwencji, zwłaszcza że uczeń może zasygnalizować takie pomyłki wówczas, gdy praca zostanie mu udostępniona, a więc w terminie odległym od egzaminu.

Jeszcze poważniejszy problem dotyczy możliwości odwołania się od rozstrzygnięcia dyrektora okręgowej komisji egzaminacyjnej w kwestii przeprowadzania egzaminu w następstwie „zgłoszenia zastrzeżeń”. Wątpliwości budzi fakt, iż sprawa rozpatrywana jest przez jedną instancję i do tego w niektórych przypadkach (§ 134 ust. 3, 5) tę samą, która zaskarżane rozstrzygnięcie wydała (dyrektor OKE). Rozstrzygnięcie to wydane jest przez organ zewnętrzny i dotyczy naruszeń proceduralnych, a więc nosi znamiona decyzji administracyjnej (co więcej, w myśl art. 3 § 2 pkt 1-4 ustawy z 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi - Dz.U. Nr 153, poz. 1270 ze zm. - kontrola działalności administracji publicznej przez sądy administracyjne obejmuje orzekanie w sprawach skarg nie tylko na decyzje administracyjne i postanowienia wydane w postępowaniu administracyjnym, na które służy zażalenie albo kończące postępowanie,

postanowienia rozstrzygające sprawę co do istoty oraz postanowienia wydane w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym, na które służy zażalenie, ale również na inne akty lub czynności z zakresu administracji publicznej dotyczące uprawnień lub obowiązków wynikających z przepisów prawa).

Skoro zatem wyjątek od prawa do zaskarżania wydanego w pierwszej instancji rozstrzygnięcia (decyzji) nie został wprowadzony w ustawie o systemie oświaty, to - zgodnie z art. 78 Konstytucji RP - rozporządzenie powinno zawierać co najmniej jasne odwołanie do przepisów ustaw realizujących to prawo.

- **przepisy o dostosowaniu egzaminu maturalnego dla absolwentów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.**

Sprawa ta była już przedmiotem wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich (RPO-490191-XI/04). W części dotyczącej warunków oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego, niepełnosprawnych i niedostosowanych społecznie, została załatwiona wraz z wydaniem rozporządzeń Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 18 stycznia 2005 r. (Dz.U. Nr 19, poz. 166 i 167).

Z nadzieją, że zebrane doświadczenia po pierwszej „nowej maturze” wpłyną na poprawienie przepisów ją regulujących przypomnę, iż uprawnienia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi winny być określone w rozporządzeniu wydanym na podstawie upoważnienia ustawowego, a nie w Komunikacie Dyrektora CKE. Dyrektor powinien określać jedynie warunki, w jakich egzamin może być zorganizowany, a nie ważne uprawnienia określonych grup osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Obowiązujące rozporządzenie zawiera regulacje odnoszące się do organizacji - np. § 79 ust. 1 określający sposób ustawienia stolików w trakcie przeprowadzania egzaminu, a prawa uczniów dotyczące np. wydłużenia lub nie czasu egzaminu, obecności specjalisty itp. uregulowane są w Komunikacie Dyrektora CKE, który w świetle art. 87 Konstytucji RP źródłem prawa nie jest.

Szanowny Panie Ministrze, mam świadomość, iż generalnie, mimo olbrzymich problemów organizacyjnych, tegoroczna tzw. nowa matura przebiegła pomyślnie. Rolą Rzecznika jest jednak wskazywanie na wszelkie naruszenia praw i dbanie o ich wyeliminowanie.

Dlatego też, na podstawie art. 16 ust.1 oraz 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147), proszę o stanowisko wobec przedstawionych uwag.

Załącz. 2

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

/-/ Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich